

مجله علمی و ادبی

صراط مستقیم

۱۳۲۶

مطبعه و محل اداره :

جهه ال اوغئنده امنیت
مندوغی حوارینده
شنگول بقوشنده
۲۲ نوسرو

مسلك. زمه و افق آثار
جدیده مع الممتونیه
قبول اولنور

درج ایله بین آثار اعاده اولناز

دیرمه ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، و سیاسیامده و بالخاصه احوال دشتوره اسره بدنه بحث ایمرده هفته ده بر نشر اولنور.

صاحب و مؤسسی :

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی

درسمادنده نسخهمی ۵۰ یاره در

قبیله دن مقوا بورو ایله کوندر لایسه سنوی
۲۰ عروش فضله آلدیر

آبونه بدلی

سنة لکی	التی آیلانی	غروش
مالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵
روسیه	۶۰۰	۳۰۰
سائر مالک اجنبیه	۱۷	۹

۱۰ توموز ۳۲۴

عدد : ۱۷۶

۲۸ محرم الشریفه ۱۳۳۰ پنجشنبه ۵ کانون ثانی ۱۳۲۷

بدنجی جلد

بازیچہ تغلب اولان بر فپارہلر ،

مغلوب ومضطرب دونیورلر فیرل فیرل . . .

منظور چشم اولوب طورویور قارغہلر ، برر

طائر سیہ پاچورا کی کوکده متصل .

§

تا گوشه یه چکیدم اوتوردده سیر ایچون

یارب نه میوهلر دوکیور آسمان دیدم ؟

کیم هپسی باغراز شتاک نمازیدر .

§

لکن صوغوق چوغالدی ، بوزولدکجه بسبتون

باقدم فنا بو ! مانغاله قوشدم همان ، دیدم

« آتش کناری قیش کونک لاله زاریدر . »

تبدیلی زاده

کامل

دیلز ایچنده . . . خوردده شیلر

۶ ، جمعه مه ایشی

کوزل تورکجه، طوغارکن ده ساده ، یاشارکن ده ساده . . . بو حقیقی
ا کلاسهق ، بونک اوستنه توپراقلر آتماسهق ، هرشی قولای . . .
قواعدد خواجهلرینک باشمزه بیغدیقلمی ، بزى ایچنده بوغدیقلمی
اوییلان دیشی ایجه لکلر ، اوییلان یوروییشی چپراشیقلمی هیچ ده
یوق . دللمی ایستهرسکنز ؟ یک چوق . . . ایشته اونلردن بری ، جمعه مه
ایشی . . .

معلوماتکه کله ، برشی کوسته ریر . . . بعضاًده برأک [نهک] آلاق
بردن زیاده شی کوسته ریر . برشی کوسته رن ا کسز کله یه (مفرد)
دیرلر . برأکله بردن زیاده شی کوسته رن کله یه - (مجموع) معناسنه -
(جمع) دیرلر . تورکجهده برشیک بردن زیاده سینیمی سویله یه جکسک ؟
کله یه بر (لر) ا کله رسک ، اولور بیتر . . . (ال - اللر) ، (آباق -
آباقلر) کی .

بوراده صورولاجق برشی وار . . . کله یه (لر) شکنده ا کله ن
بو قیرینی کله ، نیچون بویله (لر) شکنده یازیلرده . سویله ندیکی وجه
ایله ، (لهر) و (لار) شکنده یازیلماز ؟ بونک جوانی غایت بسیطدر . . .
چونکه بو برادندر ، یعنی قیرینی و اویونتو برکله در ، باشلی باشنه قوللا-
نیایر برکله دکدر . بویله اداتلرک اولو بیلدیکی قادار و اولایلین یرلرده
یا کسز بر شکله یازیلوب ، اویونتو اولدینی کله نک آهکنده و آقیتیسنه
اویارق ، اوقونو ویرمه سی داها اویغون و داها کسیرمه بریولدر .

بو پوزورسز ایشی نه اولمشده اوقادار چپراشیدیرمشلر ؟ داللره
چاتلله ، آلاجلزه آلله بوغده ورشلر ؟ حکمتی بیلیمز ، بیلنسه ده
سویله نمز . بیلیمز که شاعر ،

« بر قوجاق سلسله شیفته کاندز کيسو »

دیرکن بونیمی دوشونمش ؟

بکالسه عمر بیدن وفارسیدن آلدینمز کله لری ، « اوجکرم اوجکرمه ،

سن بیلرسک حالکرم » دیوب کونک دینک تورده سیله ایشه قوشاجم .

مثلا سویله یوب طور دینم وجه ایله (کتابلر ، مکتبلر ، استادلر ،

خواجهلر) دییه جکم . . . (کتب ، مکاتب ، استادان ، خواجکان)

دییه جکم . مثلا (جمع ، جماعت ، جمعیت ، اجتماع ، جامع ، مجموع ،

مجموعه) دیسه ده بونلرک بردن زیاده سنی آکلاتاجم وقت ، بر (لر)

علاوه سیله ایشی کوروب (جوع ، جماعت ، جمعیت ، اجتماعات ،

جوامع ، مجامع ، مجموعات) کی صیقیتیلره کیرمه جکم .

آه بزى بزه بیراقسه لر بویله . . . لکن بیراقازلر . بازی ، اوکره -

نیگز ، دیدیکلری شیلری ، کندیمیزی غائب ایتهدن ، اوکره نه بیلسه ک . . .

چاره لر یوق . . . اوکره نک ایچون چالیشاجمز ، زورلانا جمز .

یکی ، سویله سینلر . . . عربی اصولیه تورکجه ده یوروتولن جمع ،

(جمع سالم) اولور ، (جمع مکسر) اولور . جمع سالم (جمع مذکر

سالم) اولور ، (جمع مؤنث سالم) اولور . جمع مذکر سالمده مفردک

صوکنه الف ونون ویاخود یاننون کلیر . (حاضر - حاضرین ، معلم -

معلمین) کی . جمع مؤنث سالمده مفردک صوکنه الف وناکلیر . (طالبه -

طالبات ، معجزه - معجزات) کی . جمع مکسرده مذکر اولسون ،

مؤنث اولسون - مفردک شکلی دیکشیر ، کله بعضاً طانیلمازحاله کلیر .

بونک (طالب - طلاب ، طلبه ، کامل - کمل ، علم - علما ، ذکی -

اذکیا ، طیب - اطبا ، مریض - مرضا ، قاضی - قضات ، رعیه -

رعایا ، رجل - رجال ، غلام - غلمان ، کتب - کتب ، رتبه - رتب ،

نعمت - نعم ، سیف - اسیاف ، سیوف ، زمان - ازمنه ، عزیز -

اعززه ، نجم - انجم ، اصبع - اصابع ، اسلوب - اسالیب ، اسم -

اسما ، اسامی ، ید - ایدی ، ایادی ، مصرف - مصارفات ، لازمه -

لوازمات کی) قالیلری اعتباریله بیله صایلاماز و یوله یا تاماز یوزلرجه

مثالری بولونور .

آچیق آچیق خبر ویرمه لی که ایش بوندن عبارت دکدر . مثلا

جمع مذکر سالم ، صاحبی عاقل اولان صفتلرده در . فقط بونک (سنه -

سین) و (عالم - علمین) کی قاعده دن قاجانلری وار . کذلک بونوع

جمعلر هم (حاضرین) کی الف ونونله ، هم (معلمین) کی یاونونله

قوللانیلوب ، بوقوللانیشک عربجه ده یری بللی ایسه ده تورکجه ده اطرادی

وانتظامی یوقدر . جمع مؤنث سالمده ده (صلوات - صلوات ، وفات -

وفیات ، ام - امهات ، بنت - بنات ، اخت - اخوات) کی آز

بوز قاعده قاجقینلری ا کسک دکل . جمع مکسرده ایسه چپراشیقلمی داها

چوق . . . مثلا (عالم) ک جمعی (علما) ، (طالب) ک جمعی (طلاب)

و (طلبه) . . . (اصابع ، رسائل ، جوانب ، دفاتر ، مدارس ، اسالیب ،

قوانین ، مجاین ، تصاویر) کی کله لر کورونیشده برچریده ، حال بوکه

بونلرک طارتیلری (افاعیل ، فاعیل ، فاعل ، فاعل ، فاعل ؛

افاعیل ، فواعیل ؛ فاعیل ؛ فاعیل) و زتلرینه کوره .

بونلرک ياننده (جمع قلت) (جمع کثرت)، (جمع الجمع)، (جمع اقصا)؛ (جمع منها المجموع) کي عربجه به باقان اعتبارلری کجه بيله داهاداها کچيله ميه جک شيلروار. بواجبه لکری بوفر قلی، بو آیر بقلری نردن اوکره نه جکر؛ بعضاً کتابلردن؛ بعضاً قوللاناملرک قوللانیشتدن .. بعضاً ده بریردن اوکره نه ميه رک ایرکيله جکر، یا کيلاجغز، یا کليشله یا باجغز .

بو قادار دکل .. داهاسی ده وار . عربجه ده برده (تثنيه) دینیلن ایکیله مه، یعنی بردن زیاده و اوچدن اکسیک شی کوسته رمه صورتیه - آنجاق عربجه ده بولونان - خصوصی جمع وار .. بوده کاه (ثلاث - نشان) کي سوکده الف ونونله، کاه (اب - ابوين) کي سوکده الف ویا ایله اولیورسه ده تورکجه ده بونلرک یری باللی دکل. مذکر و مؤنث اولق حالی یینه باشقا .. (امام - امامین، حرم - حرمین، شق - شقین، قطب قطبین، مدار - مدارین، مرقوم مرقومان، اخت - اختین، سنه - سنتین، دولت - دولتین، مزبوره - مزبورتان زاویه متجاوره - زاویتان متجاورتان) کي .

یتیمی؟ خایر، یتیمی .. عربی اصولیه جمعه مه یاننده برده فارسی اصولیه جمعه مه وار . بو عربی اصولنه باقینجه ساده جه .. جمعه نه جک کله نك سوکده (ان) علاوه سیله اولور. (مرد - مردان، زن - زنان، مشیر - مشیران، مبعوث - مبعوثان) کي . بونکله برابر بوراده بر آرزوها سوز وار .. جمعه نه جک شی جانلی ایسه بویله .. جانلی دکل ده، بو یوبوب یکیه ن ویا چفت شیلردن ایسه بعضاً بویله .. جانسز ایسه تورکجه اصولیه، (اسب - اسبان، درخت - درختان، روز - روزان، چشم - چشمان، خانه - خانه لر) کي . بوندن سوکرده (ان) ک طاقیلاجی کله نك سوکی قوللاشدر بلاجق .. ادات قوللاجه یا پشامازسه (بنده - بندکان، آشنا - آشنایان، مهر و - مهرویان) کله لرده اولدینی وجه ایله یاقیشدینه کوره بر شیلر یا یلوب، مثلا هاء رسمیه کاف فارسی به چوروله جک، و یا خود آرایه بر یا صو - قوشدورولاجق . فارسیده چوقلق جانسز شی کوسته رن کله لر ی جمعه مه یه یاریان (ها) اداتی ایچون تورکجه ده یر بوق ایسه ده، (قضا) کله سنک سالم و مکسر بر دورلو جمعه چاره بولامیان طمطراقچی کتابلردن بریسی (قضا هاء ملححه) دیوب بوندن ده هوسنی آلمشدر .

جمعه مه ایشی ایچون اوکره نیله جک شیلرک هیسنی کوردک، آکلا - دققی؟ خایر، ده خیلجه دوکونتو، سوکونتو وار . یا، بوقادار امک، بوقادار یورغونلق نه یه یارادی؟ بز بوهمته عربینک، فارسینک بلکه ده یاری به یاقین بر پارچاسنی اوکره نیردک .

بونقطه ده، یاراماز چوقولرینه قوجا سسله باغیران خیرچین بالار کي، بزه حفسر حفسر چیقیشان کسکین بیلکچیلر وارکه اولرد کوره خاصه بوجه مه ایشیه .. یینه اونلرک تعبیرلرجه (لطائف الحیل) دن اولان بو (عجائب تصرفات) ایله .. تورکجه ده، دنیانک بر دیلنده کورولمديک، بویوک بر بولق حاصل اولمشدر. بو صورتله، بر لغت یرنده

حاضر ایکی اوج لغت بولان بزرک هر لغتک برایکی دورلو جمعه ده کوجز یتور . آرنیق صاغمزده دفائن، صولمزده خزائن .. آنبار مزارزاقه طولو .. برنج ایسته سه ک اوکره درر ولاآلی دوکولیور . بو حال ایله نهر یابامیز! صویخی کوموشدن، یاغنی آلتیندن قوبارق اینجی چورباسی پیشیره بیلیرز . آه، هضم ده ایده بیلسه ک ..

جمعه مه قاعده لر ی، دییه اوکه سورولن بو، ایچندن چیقیلماز، طولاشیق یوللرده بک چوق کیمسه لر کندیلرینی غائب ایتمشله . معرفت کوسته ریورز، زعمیه (قولجیان، توفنکجهان، تجاران، احمد و حسن نامان کیمسه لر، احمد و حسن و حسین نامون کیمسه لر، موسی الهمون، مشار الهمون، متجاوز علیهمون [۱]، طبکان معلمخانه نواب) کي آبیق صایبق صاحب لایورلر . آرمزده (سزوات، آغاوات، باغات، خردوات، روشات، نمایشات، پشنیات، کیدبشات، کلیشات) کي تاویل کورتورمن ظیروالر میدان آلمش . بوکون (اولاد، اشراف، ارباب، کبار، اعیان، اهالی، اصناف، البسه، عماله، خدمه، حوادث، اعضاء، اجزا، تحریرات، یاران) کي جمع حائنده لغتله وارکه مفردلری قوللانیا یلاماز و یا باشقا معنلرده قوللانیلیر .. نه صیقیتیدرکه (ترزی یه لباس ایصهار لادق) دییه میز .. اوغوللر مزه (ولدمز) دییه میز .. دیسه ک کولونج اولورز .

انکار ایدیله مزکه دیلز عربینک فارسینک طبیعی و بزه الویریشلی اییلکلرندن فائده لندیر بیلجه یرده، بونلرک نه بزه و نه اولرد خیر ی اولان آغیر اقلری آنتنه دوشورولمش . بو برکره اوامش، دیسه چابالانوب کیتمک او یغون برایش دکادر . واقما بونلر بزه صارماشیق کي صارلمش .. بونلردن قورتولاق چوق کوچ . فقط همته طاغیر طیانماز . نه اولور؟ عربیدن فارسیدن آنان لغتلی، زوراق و ضرورت اولمادینی یرلرده اولسون تورکجه جمعه سه ک . (تجار) یرنده (تاجر لر) دید بکمز کي، (زارع) ی، (مزارع) ی بیراقوب، هیچ اولمازسه (زارع) لر، (مزرعه لر) دیسه ک .. نه اولور؟ نه اولاجق، دیلز کندی توپراغنی کندی قولیه ایشله مش اولورده بزده بر کوب بیک قالدیران چفتجیلر قادار قازانیرز، خیرلر کورورز .

کریسی کله جک

اسپارطه لی

حق

امیر عبدالرحمن خان

مابعد:

شیخ میر خانی عمجه مله برابر کابله بیراقش و کندیم ۹,۰۰۰ پیاده و سواری ایله اوتوز طوب آله رق یوله چقیمشدم . محمد رفیق خانده یاننده اولدینی حالده (غزنین) کله کله . (نظرخان) قلعه قاپیسنی قابامش و متین استحکاملر یامشدی . واقعا قلعه نی محاصره ایتدم . لکن کوچوک قاطر طویلی قلعه ده کی استحکاملره قارش ی ایش کورده میوردی

[۱] طین، ۱۶، تیرین ثانی ۳۲۷، نومرو ۱۱۶۵